

קול קרא לי

הכרזת העצמאות של ארצות הברית מדברת על "זכויות שאינן ניתנות להכחשה": הזכויות לחיים, לחירות ולבקשת האושר. בשנים האחרונות, בעקבות עבודתו החלוצית של מייסד אסכולת הפסיכולוגיה החיובית מרטין סליגמן, הופיעו מאות ספרים על אושר. אלא שכדי שאדם ירגיש שהוא חי את חייו כראוי, דרוש לו דבר בסיסי אפילו יותר מאושר: דרושה לו משמעות. לכאורה, האושר והמשמעות הם היינו הך. מי שמוצא משמעות בחייו הוא אדם מאושר, והמאושר הוא זה שמצא משמעות. אך אלה הם שני דברים שונים, ולא תמיד הם חופפים.

האושר הוא במידה רבה עניין של מילוי צרכים ורצונות. המשמעות, לעומת זאת, עניינה תחושה של ייעוד בחיים, ובפרט ייעוד של תרומה חיובית לחייהם של אחרים. האושר נוגע בעיקר להרגשה בהווה. ואילו המשמעות היא האופן שאדם שופט בו את חייו כמכלול: העבר, ההווה והעתיד.

האושר קשור בלקיחה; המשמעות – בנתינה. אנשים הנתונים לעקה, לדאגה או לחרדה אינם מאושרים, אבל ייתכן שחייהם עתירי משמעות. אירועים עצובים שאירעו לנו בעבר מפחיתים את האושר שלנו בהווה, אך אנשים רבים מספרים שדווקא בעת אירועים כאלה גילו את משמעות חייהם. האושר

שיג ושיח – הרב יונתן זקס

אינו ייחודי לאדם. גם חיות חוות סיפוק כשהרצונות והצרכים שלהן מתמלאים. ואילו משמעות היא תופעה אנושית ייחודית. היא קשורה לא לטבע אלא לתרבות. היא נוגעת לא למה שקורה לנו אלא לדרך שאנו מפרשים בה את מה שקורה לנו. ייתכן אושר בלי משמעות, ויתכן משמעות בהיעדר אושר ואפילו בלב המאפליה והייסורים.¹

במאמר מרתק, שהופיע בירחון 'אטלנטיק' תחת הכותרת "אושר הוא לא הכול בחיים",² טוענת אמילי סמית שרדיפת האושר עלולה להוביל לחיים רדודים למדי המתאפיינים בהתעסקות עצמית ואפילו באנוכיות. החיפוש אחר משמעות שונה מהחיפוש אחר האושר, מפני שהמשמעות היא דבר רחב יותר מהאדם עצמו.

השנה, בסדרת שיחותינו זו, הזכרנו לא פעם את האיש המזוהה ביותר עם הכנסת סוגיית המשמעות לשיח המודרני: ויקטור פראנקל. בשלוש שנות מאסרו במחנה אושוויץ הצליח פראנקל לשרוד, ועזר לאחרים לשרוד, על ידי כך שעזר להם לגלות ייעוד בחייהם – אפילו בלב הגיהנום עלי אדמות. שם הוא ניסח לראשונה את הרעיונות שלאחר מכן פיתח לכדי סוג חדש של פסיכותרפיה, המתבסס על הנחתו כי "האדם מחפש משמעות". ספרו, בכותרת זו, נכתב בתוך תשעה ימים בשנת 1946, נמכר ביותר מ-10 מיליוני עותקים ברחבי העולם, ונחשב לאחד הספרים המשפיעים ביותר במאה העשרים.

פראנקל הבין שאסיר במחנות המוות שאיבד את רצונו לחיות, איבד גם את הסיכוי לשרוד. הוא מספר כיצד עזר לשני אסירים למצוא סיבה לחיות ולתלות בה את תקוותיהם. לאחת היה ילד שחיכה לה בארץ אחרת. השני פרסם כרכים ראשונים

או בדרך חיים לא רק מפני שהוא רוצה או בגלל טובות ההנאה הכרוכות בהם, אלא מפני שהוא מרגיש שהוא נקרא לעשות זאת. אדם מרגיש שזו המשמעות והשליחות בחייו. שלשם כך הוא בא לעולם הזה.

בתנ"ך יש קריאות רבות כאלו. כזו הייתה קריאת ה' לאברהם ללכת מארצו אל הארץ אשר יראהו. כזו הייתה קריאת ה' למשה בסנה. כזו הייתה התקדשותו של ישעיהו לנביא, כשראה בחזון את ה' יושב על כיסאו ומוקף בשרפים: "וַאֲשַׁמֵּעַ אֶת קוֹל אֲדֹנָי אִמַּר: אֵת מִי אֶשְׁלַח וּמִי יֵלֶךְ לְנֹוֹ? וַאֲמַר: הַנְּנִי, שְׁלַחְנִי!" (ישעיה ו, ח). נוגע ללב במיוחד סיפורו של שמואל הנער, שאמו חנה הקדישה אותו לשמש בקודש במשכן, אצל עלי הכהן. במיתו בלילה הוא שמע קול קורא בשמו. הוא חשב שזה עלי. הוא רץ לראות מה עלי רוצה, ועלי אמר לו שלא קרא לו. הדבר קרה בשנית ובשלישית, ואז הבין עלי שה' הוא הקורא לנער. הוא אמר לשמואל שבפעם הבאה שישמע את הקריאה יענה "דְּבַר, ה', כִּי שָׁמַע עֲבָדְךָ" (שמואל א' ג, א-י). הנער הצעיר לא העלה על דעתו שה' יקרא לו לשליחות, אבל זה מה שהיה. כך יצא אל דרך חייו כנביא, כשופט וכמושחם של שני מלכי ישראל הראשונים, שאול ודוד.

כשאנחנו רואים עוול שיש לתקן, חולי שיש לרפא, מחסור שיש למלא, ומרגישים שצורך זה מדבר אלינו, קורא לנו, מזמן אותנו – או-אז אנחנו מתקרבים, ככל שאפשר להתקרב בתקופתנו שאין בה נבואה, לכדי שמיעת קריאתו של ה' אלינו, לכדי "ויקרא". ומדוע מופיעה מילה זו דווקא כאן, בתחילת החומש השלישי, האמצעי, המרכזי? מפני שספר ויקרא עוסק בקרבנות, וזו גם עניינה של הקריאה. אנחנו מוכנים להקריב קרבנות כשאנחנו מרגישים שזה חלק מהמשימה שנקראנו למלא.

בסדרת מדריכי טיולים שכתב, ונותרו לו עוד כרכים לכתוב. לשניהם היה אפוא טעם לחיות.

פראנקל נהג לומר שהדרך למצוא משמעות איננה לשאול מה אנחנו רוצים מהחיים, אלא לשאול מה החיים רוצים מאתנו. כל אחד מאתנו, אמר, ייחודי: אנו מתייחדים בכישורונותינו, ביכולותינו, בכישורינו ובנסיבות חינו. ואם כן, לכל אחד מאתנו יש משימה שרק הוא יכול לבצע. אין פירוש הדבר שאנחנו טובים מאחרים. אבל אם אנו מאמינים שאנו חיים בשביל איזו תכלית, כי אז ישנו איזה תיקון בעולם שרק אנחנו יכולים לבצע, ניצוץ שרק אנחנו יכולים להציל, מעשה של חסד, של אומץ, של נדיבות שרק אנחנו יכולים לעשות, אפילו מילת עידוד או חיוך שרק אנחנו יכולים לתת – משום שרק אנחנו נמצאים בזמן ובמקום הנכונים, עם אדם מסוים ברגע מסוים בחייו. "החיים הם מטלה", כתב, "אך בשביל האדם הרתי הם גם שליחות, והוא מודע לקיומו של השולח. במשך אלפי שנים שולח זה נקרא אלוהים".³

זו משמעותה של המילה שנתנה לפרשת השבוע שלנו, ולחומש השלישי כולו, את שמם: "ויקרא". המילה לכאורה מיותרת בפסוק השלם, "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֶהָל מוֹעֵד לֵאמֹר" (ויקרא א, א). אם ה' דיבר אל משה, מדוע צריך לספר לנו שהוא קרא לו? רש"י מסביר כך: "לכל דברות ולכל אמירות ולכל ציוויים קדמה קריאה – לשון חיבה, לשון שמלאכי השרת משתמשים בו, שנאמר 'וַיִּקְרָא אֶל זֶה וְאָמַר' (ישעיה ו, ג)".

"ויקרא", אומר רש"י, פירושו שה' זימן את משה למשימה מתוך אהבה. זה מקורו של אחד הרעיונות המרכזיים במחשבת המערב, רעיון ההיקראות לשליחות: הרעיון שאדם בוחר במקצוע

לפעמים, כשאנחנו חושבים על ממדי הנצח והיקום, אנחנו מרגישים חסרי חשיבות. אנחנו טיפה באוקיינוס, גרגיר חול על החוף, אבק על שפתי האינסוף. אבל אנחנו כאן מפני שאלוהים רצה שנהיה כאן, מפני שיש משימה שהוא רוצה שדווקא אנחנו נבצע. החיפוש אחר משמעות הוא החיפוש אחר משימה זו.

כל אחד מאתנו ייחודי. גם תאומים זהים במטענם הגנטי שונים זה מזה. יש דברים שרק אנחנו יכולים לעשות; אנחנו, שהננו מה שהננו, בזמן הזה, במקום הזה ובנסיבות הללו. לכל אחד מאתנו הכין ה' משימה. מלאכה לבצע, חסד לעשות, מתנה לתת, אהבה לחלוק, בדידות לשכך, כאב לרפא, חיים שבורים לעזור לתקן. זיהוי המשימה הזו, שמיעת ה"ויקרא" שלנו, הוא מן האתגרים הרוחניים הגדולים העומדים בפני כל אחד מאתנו.

איך נדע מהי המשימה שלנו? לפני שנים אחדות, בספר 'לרפא עולם שבור', הצעתי כלל-מנחה שנראה לי נכון גם עכשיו: היכן ש"מה אני יכול לעשות" נפגש עם "מה צריך להיעשות" – שם נמצא האתגר האלוהי. שם ה' רוצה שנהיה.

1. Roy F. Baumeister, Kathleen D. Vohs, Jennifer Aaker, and Emily N. Garbinsky, "Some Key Differences between a Happy Life and a Meaningful Life," *Journal of Positive Psychology* 2013, Vol. 8, Issue 6, Pages 505-516.
2. Emily Smith, "There's more to life than being happy," *The Atlantic*, 9 Jan. 2013.
3. Viktor Frankl, *The Doctor and the Soul: from Psychotherapy to Logotherapy*, New York: A.A. Knopf, 1965, 13.